

SEMIOTICKÁ KRAJINA BANSKOBYSSTRICKÉHO KREMATÓRIA A JEHO OKOLIA: NEKROPOLA

MARIANNA BACHLEDOVÁ

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Banská Bystrica

e-mail: marianna.bachledova@umb.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5048-0343>

THE SEMIOTIC LANDSCAPE OF THE BANSKÁ BYSTRICA CREMATORIUM AND ITS SURROUNDINGS: THE NECROPOLIS

ABSTRACT This paper examines the semiotic landscape of cemeteries, focusing on the Necropolis in Urnový háj, Banská Bystrica, Slovakia. Slovakia can be characterised as a Central European cultural space shaped by intertwined Catholic, secular, and post-socialist traditions, where commemorative practices mirror the coexistence of collective memory, religious symbolism, and modern consumer culture. This paper explores the intersection of memorial spaces and commercialisation, questioning the balance between public commemoration and private marketing. Using ethnographic linguistic landscape analysis (ELLA), the study highlights how language, symbols, and architecture form a semiotic network influenced by sociocultural and economic factors. Findings show that cemeteries function as collective cultural texts, reflecting societal values and historical narratives. The Necropolis, with its promotional elements, disrupts its solemnity, eliciting mixed public reactions. The study also underscores how commercialisation and urbanisation reshape cemetery perception. The fading symbolic meaning of gravestones further complicates public engagement with memorial spaces.

KEYWORDS semiotic landscape, cemetery, ethnographic linguistic landscape, Banská Bystrica

1 / OD JAZYKOVEJ KRAJINY K SEMIOTICKEJ KRAJINE

Základy výskumu jazykovej krajiny (JK) položili Rodrigue Landry a Richard Y. Bourhis (1997), ktorí ju definovali ako jazyk textov použitý na nosičoch umiestnených vo verejnom priestranstve na určitom mieste. K dôležitým prácam na počiatku výskumu JK patria štúdie Rona Scollona a Suzanne Wong Scollonovej (2003), Helen Kelly-Holmesovej (2005), Petra Backhausovej (2007), Elany Shohamyovej a Durka Gortera (2009), neskôr Roberta Blackwooda a Stefanie Tufiovej (2015), Elany Shohamyovej (2015) a Alastaira Pennycooka a Emi Otsujiovej (2015). Pôvodná metodika sa zameriavala primárne na skúmanie multilingvalizmu a pozície jazykových menšín (Hornsby, Vigers 2012; Gorter, Marten, Van Mensel 2012; Saagpakková, Marten 2019) ako však poukazujú Monica Barniová a Carla Bagnaová (2015), globálne rozšírenie tejto disciplíny časom ukázalo, že v JK možno skúmať oveľa širší diapazón relevantných aspektov, pretože „pojmom jazykový sa už neobmedzuje len na verbálne a písané jazyky, ale zahrnul komplexnosť semiotických priestorov ako aj ľudí ako autorov, aktérov a používateľov – to všetko je súčasťou analýzy jazykovej krajiny“ (Barniová, Bagnaová 2015: 7). Pozornosť výskumu sa presunula na úlohu ľudí v jazykovej krajine a to, či a do akej miery si ju uvedomujú. Eliezer Ben-Rafael (2009) navrhuje v rámci sociologického prístupu skúmať mocenské vzťahy medzi dominantnými a podriadenými skupinami. Barniová a Bagnaová (2009) sa zaoberali aj georeferencovaním (georegistráciou), čo je druh súradnicovej transformácie, ktorá spája digitálny rastrový obrázok alebo vektorovú databázu reprezentujúcu geografický priestor (zvyčajne naskenovanú mapu alebo leteckú fotografiu) s priestorovým referenčným systémom, čím sa digitálne údaje lokalizujú v reálnom svete. Zaujímavým fenoménom je aj komodifikácia jazyka v JK v dôsledku socioekonomických a politických faktorov súvisiacich s cestovným ruchom či prístahovalectvom (Leemanová, Modanová 2010).

Na Slovensku sa výskumu jazykovej krajiny venujú Lucia Satinská (2014), Petra Jesenská (2021; 2022; 2023), Zdenko Dobřík (2023), Jaromír Krško (2022; 2023), Jana Lauková (2020; 2022), Eva Molnárová (2021), Jana Štefaňáková (2020) či Vojtech Istók, Gábor Lőrincz a Sándor János Tóth (2021). Diapazón slovenských vedcov a vedkýň je pomerne široký, jazykovou krajinou sa zaoberali metodologicky, synchronne aj diachrónne, konkrétnejšie napr. základnou jednotkou JK a metodikou jej výskumu, logonymami, vzťahom medzi textom a obrazom v semiotike, odrazom spoločenských a politických zmien v JK, názvami ulíc, prezentovaniu žien i rodovo vyváženému jazyku v JK. Ján Bauko (2019) ponúkol alternatívny názov „onymická krajina“ a poukázal na to, že významnú úlohu zohrávajú aj mimojazykové prvky.

Môj vlastný výskum najlepšie vystihuje pojem semiotická krajina. Adam Jaworski and Crispin Thurlow (2010) vysvetľujú, že termín semiotická krajina je o čosi priezračnejší, pretože už na prvý pohľad sa neobmedzuje len jazyk, ale zahŕňa širšiu škálu semiotických zdrojov. Jej súčasťou sú obrazy, symboly, farby a iné vizuálne prvky, ktoré prispievajú k vytváraniu významov v určitom priestore. Výskum semiotickej krajiny sa zaoberá interakciou týchto prvkov pri vytváraní významov a tým, ako reflektujú kultúrne kontexty, pričom do hry často vstupujú faktory ako globalizácia a vizuálny diskurz. Treba však povedať, že uvedené texty sú len zlomkom bohatej odbornej literatúry o jazykovej krajine, ktorá má najčastejšie podobu čiastkových štúdií o vybraných lokalitách.

2 / SEMIOTICKÁ KRAJINA CINTORÍNŮV

Moju štúdiu inšpirovala najmä poľská výskumníčka Marta Muzioľová. Pohrebisko označuje pojmom „necropolis“ (nekropola) a vysvetľuje, že takýto priestor je výsledkom dlhodobého procesu, predstavuje kultúrny text a je kolektívnym dielom členov určitej komunity (Muzioľ: 2018). Nekropola (gr. *necropolis*) doslova znamená mesto mŕtvych. Tento pojem sa primárne používa v archeológii, a to na označenie rozsiahlych starovekých pohrebísk, akým je napr. Údolie kráľov v Egypte¹, ale v súčasnej odbornej literatúre z oblasti architektúry sa takto označuje aj bežný cintorín.

V semiotickom priestore cintorína sa nachádzajú objekty nesúce viacúrovňový význam s určitým poslanstvom. Náhrobok je objekt pozostávajúci z trvalých prvkov lingvistického, architektonického a grafického charakteru, ktoré bývajú harmonicky dopĺňané dočasnými prvkami ako napr. kvetinová výzdoba. Znamená to, že tzv. sepulkrálné objekty kombinujú viaceré kódy. Sémanticky najnasýtenejším prvkom je nápis na náhrobku, ktorý zároveň najjasnejšie komunikuje vybrané významy. Tento text bol vytvorený s jasným zámerom, t. j., označiť miesto, kde je pochovaná konkrétna osoba. Jeho forma i obsah podliehajú subjektívnym kritériám autora (Muzioľ 2018), respektíve rodinných príslušníkov, ktorí tento obsah vyberali. Maria Rodenkówna (1980) vysvetľuje, že informácie uvedené na náhrobku sa primárne týkajú zosnulej osoby a sekundárne vyjadrujú pocity alebo skúsenosti autorov posolstva na epitafe.

Podľa Marty Muzioľovej (2018) majú sekundárne informácie charakter osobných údajov zosnulého ako dátum narodenia a smrti, hodnotenie jeho povahy, dosiahnuté úspechy, profesionálny alebo spoločenský status (lekár, farár) či rodinná rola (matka, dieťa). Môžu mať však napríklad aj formu deklarovania, že zosnulý nebude nikdy zabudnutý či lingvistického vyjadrenia osobného, citového vzťahu (napr. „drahá mamička“). Táto dvojúrovňová informácia sa na náhrobnom kameni stáva integrálnym objektom, pretože obe úrovne pramenia z rovnakého zdroja a vznikli za rovnakých okolností.

Čo sa týka hierarchizácie údajov na náhrobkoch, vizuálny dôraz býva kladený na biografické údaje zosnulého. Treba však povedať, že konkrétny obsah môže byť pomerne rozmanitý a závisí od rôznych širších sociokultúrnych, historických, ale napríklad aj individuálnych faktorov, napríklad spoločenského postavenia. Dobrým príkladom je zamlčaná identita vydatých žien na niektorých historických maďarských náhrobkoch v znení „pani [meno a priezvisko manžela]“, o ktorom sme diskutovali na konferencii *Komunikácia v zjednotenej Európe* v roku 2023. Niekedy sa na náhrobkoch spred 20. storočia neuvádza dátum narodenia zosnulého, pretože skrátka nebol nikde zaznamenaný. Iné (historické aj súčasné) náhrobky sú minimalistické, uvádzajú iba „Rodina [priezvisko]“ bez ďalších informácií o osobách, ktoré sú v príslušnom hrobe vlastne pochované.

Samostatnou kategóriou lingvistických javov spájajúcich sa so sepulkrálnymi objektmi sú epitafy. Slovník súčasného slovenského jazyka² definuje epitaf ako „veršovaný al. prozaický nápis na náhrobnom pomníku“. Marta Muzioľová (2018) epitafy delí na generické a personalizované. Personalizované epitafy niekedy poukazujú na to, ako pozostalí prežívajú stratu

1 Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/necropolis-archaeology> [cit. 2025-08-24]; <https://slovník.juls.savba.sk/> [cit. 2025-08-24].

2 Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/> [cit. 2025-08-24].

(„odišiel si príliš skoro...“), čo súvisí s lingvistickým obrazom smrti. Pri detských epitafoch sa používajú eufemizmy, zatiaľ čo pri dospelých zosnulých sú obrazy často oveľa explicitnejšie („tu leží telo“). Takéto epitafy niekedy poukazujú tragické úmrtie, mladosť zosnulého, jeho rodinnú rolu, profesiu či titul, ale aj martyrologický aspekt (pomníky) či náboženskú príslušnosť a vieru v posmrtný život.

Marta Muzioľová (2018) cintorín prirovnáva k zrkadlu, ktoré odráža špecifické spôsoby interpretácie vybraných prvkov reality (materiálnej aj spirituálnej) členmi spoločenstva, ktorí v priebehu rokov vytvárajú lingvistickú krajinu pohrebiska. Poznomenáva, že pri opise semiotického priestoru miestnych cintorínov treba brať do úvahy aj štruktúru nekropoly, ktorú definuje ako zámerné usporiadanie symbolov v rámci vymedzeného priestoru. Miestne cintoríny definuje ako menšie priestory vyhradené na pochovávanie zosnulých obyvateľov daného miesta a podotýka, že sú užitočné pri posudzovaní, do akej miery tam ostala zachovaná miestna kultúra.

Zaujímavým príkladom je cintorín v Tisovníku v slovenskom regióne Novohrad. Tamojšie náhrobníky pochádzajú z 2. polovice 19. storočia a majú veľmi špecifické vizuálne prvky, ktoré oveľa viac čerpajú z folklóru a pohanských motívov než z kresťanskej symboliky, a epitafy majú v niektorých prípadoch podobu ľudovej poézie. Tento cintorín zrkadlí zvláštnu miestnu kultúru, do ktorej ľudovú mágiu vniesli aj prisťahovalci z moravského Starého Hrozenkova. Zároveň tu pred vojnou žila evanjelická komunita, ktorá v pomerne veľkej izolácii praktizovala tzv. jednodetstvo. Miestne rodiny sa pokúšali zabrániť deleniu majetkov tým, že sa snažili ostať iba pri jednom potomkovi, čo v prípade domácich potratov neraz viedlo k úmrtiam mladých žien – aj o tom dnes rozpráva cintorín v Tisovníku (Aláč: 2021).

3 / METODIKA, MATERIÁL A VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETRENIA

Pri výskume som postupovala podľa modelu etnograficko-lingvistickej analýzy jazykovej krajiny (*Ethnographic Linguistic Landscape Analysis*, “ELLA”) (Blommaert, Maly 2014), ktorá sa skladá z nasledovných komponentov:

1. zber dát v podobe fotografií alebo nahrávok vytvorených v danom verejnom priestore,
2. kontextový výskum s cieľom pochopiť širšie sociálno-politické vzťahy v danej oblasti,
3. etnologický výskum: rozhovory alebo pozorovanie subjektov s cieľom odhaliť, ako ľudia vnímajú jazyk v okolitom prostredí, a ako s ním vstupujú do interakcie,
4. analýza: kombinácia lingvistickej analýzy s poznatkami o spoločnosti získanými pomocou uplatnenia etnologických metód.

Marta Muzioľová (2018) navrhuje dvojestupňový proces popisu: 1) popis lingvistického priestoru cintorína, ktorý tvoria nápisy na náhrobkoch, a 2) popis premysleného a zámerného štruktúrovania cintorína podľa konkrétnych pravidiel (pôdorys hrobov, sektory, chodníky a uličky). Prvý krok navrhujem rozšíriť o preskúmanie nápisov vo verejnom priestranstve v priestore cintorína a na prilahlých budovách ako napr. dom smútku alebo márnica (pozri Bachledová 2022).

Zber dát prebiehal v októbri 2024 v areáli banskobystrického krematória, kde sa nachádza objekt pozostávajúci z viacerých komponentov, ktorý výrobca nazval „Nekropola“. V rámci

kontextového výskumu som pátrala po tom, prečo a ako tento objekt vznikol, akú má funkciu, kto ho vytvoril a ako celý projekt dopadol.

Metodiku etnologickej časti výskumu som konzultovala s Mgr. Jánom Ondrejkom z Lesníckeho a drevárskeho múzea vo Zvolene, na základe čoho som vytvorila jednoduchý dotazník s tromi otázkami:

1. Ako na vás pôsobí predstava urnového pochovávania do malých nadzemných hrobiek vo výške človeka?
2. Ako na vás pôsobí miesto posledného odpočinku na fotografii? (Pozri obr. 2 nižšie.)
3. Ako na vás pôsobí urnová kaplnka na fotografii? (Pozri obr. 1 nižšie.)

K druhej otázke som priložila fotografiu nekropoly a k tretej detail jednej z hrobiek, ktoré sú predmetom tohto výskumu.

Otvorené odpovede som na základe obsahovej analýzy rozdelila do 4 kategórií: pozitívne, neutrálne, zmiešané, negatívne a iné.

Obrázok 1: Detail urnovej hrobky

Tabuľka 1: Výsledky dotazníkového šetrenia

Postoj	Predstava podľa popisu	Celok	Detail
pozitívny	32	49	50
neutrálny	35	7	6
zmiešaný	10	9	4
negatívny	11	34	40
iný	11	3	2
spolu respondentov	99	103	102

Respondenti v kategórii „iné“ uvádzali, že si to nevedia predstaviť, prípadne im predstava nadzemnej urnovej hrobky pripadala futuristicky alebo ako z filmu, t. j. ich postoje sa nedali vyhodnotiť na osi pozitívny – negatívny.

Pri pohľade na celok sa počet pozitívnych odpovedí zvýšil z 32 na 39, ale zároveň sa ešte výraznejšie zvýšil počet negatívnych odpovedí (z 11 na 34). Ôsmim respondentom celok evokoval úle, trom hmyzie hotely, šiestim respondentom pripadala kompozícia chaotická a jeden respondent prehliadol informáciu, že ide o urnovú hrobku a predstavoval si, že sa do nej človek pochováva postojáčky. Predstava takéhoto „rozkúskovania“ do poličiek ho vydesila.

Pri pohľade na detail sa urnové hrobky páčili približne polovici respondentov, negatívnych odpovedí bolo o čosi menej (40:50), ale oproti predstave utvorenej podľa popisu výrobcu sa pri pohľade na detail postoje výrazne vyhranili. Respondenti kritizovali, že takáto hrobka nemá pietny charakter, pôsobí zanedbane, urny nie sú chránené (tu však ide o nedorozumenie, pretože komory sa uzatvárajú náhrobnou doskou), hrobka vyzerá, že sa ľahko poškodí, prípadne pripomína záhradný gril.

4 / NEKROPOLA

Obrázok 2: Nekropola. Pohľad zo severu

Nekropola, ktorá je predmetom predkladaného výskumu, je súčasťou cintorína Urnový háj v Banskej Bystrici. Cintorín sa nachádza na východnom úpätí nástupnej pahorkatiny

Kremnických vrchov, ide o vyvýšené miesto oddelené od obytnej zóny lúkou a zhora obklopené lesom³. Urnový háj susedí z južnej strany s areálom krematória⁴ a zo severnej s Pamätníkom obetí fašizmu, ktorého autorom je významný slovenský architekt Dušan Jurkovič. V rokoch 1944–1945 sa tu odohral najväčší doložený vojnový zločin spáchaný na území Slovenska (747 nájdených obetí), pričom doteraz nie sú odkryté všetky masové hroby. Toto miesto je v súčasnosti predmetom značnej kontroverzie, pretože mestská časť Kremnička je natoľko atraktívna že miestna zástavba začína siahať až na územie masových hrobov (Šteiner 2023). Na základne uvedeného konštatovať, že celá táto zóna má historicky daný pietny charakter.

5 / OD SYMBOLIKY K TEXTOM: ANALÝZA

Modulárne dekorácie hrobiek pracujú s niekoľkými motívmi.

Obrázok 3: Motívy na reliéfnych kazetách

Na všetkých troch reliéfnych kazetách vidíme motív katolíckeho kultového predmetu s názvom Najsvätejšie srdce Ježišovo. Symbol pochádza zo 17. storočia a spája sa s videním rehoľníčky a mystičky Sv. Margity Márie Alacoque, ktorej sa zjavilo „v oslňujúcom lesku Božské srdce. [...] Srdce bolo ovinuté trňmi a ozdobené krížom“⁵. Na druhej kazete sa nachádza dvojramenný kríž, nie je však jasné, ako je tento symbol myslený. Výrobca deklaruje, že „Urnové mohyly čerpajú aj z historických prvkov a vracajú tak po súčasnosť aj kusisko našej zabudnutej histórie“. Ak ide o patriarchálny kríž, znamená symbol víťazstva kresťanstva nad pohanstvom (Kolník 1997), ale v podstate môže ísť aj o štátny znak Slovenska, čiže akýsi prejav vlastenectva. Na tretej kazete vidíme kombináciu katolíckej devocionálne srdca Ježišovho a kalichu, čo je však typický evanjelický symbol. V minulosti bolo na Slovensku bežné, že katolíci a evanjelici mali samostatné cintoríny, prípadne mali na spoločnom cintoríne neformálne oddelené časti. Pre evanjelické náhrobky bol typickým symbolom kalich, pretože symbol kríža im katolícka cirkev upierala (Lalková, Gressnerová 2012). Florálne motívy sú štylizované a ponášajú sa na margaréty, nevádzce, tulipány a prvosenky, čo sú kvetiny, ktoré bežne rastú (alebo sa pestujú) na území

3 Dostupné z: <https://kremnicke-vrchy.oma.sk/turisticky-atlas> [cit. 2025-08-24].

4 Lingvistickej krajine areálu krematória som sa venovala v samostatnom článku, pozri Bachledová 2023.

5 Dostupné z: <https://www.zivotopisysvatych.sk/margita-alacoque/> [cit. 2025-08-24].

Slovenska. Výrobca deklaruje, že sa inšpiroval folklórnymi motívmi z oblasti Detvy a na základe celkového kontextu predpokladám, že z hľadiska symboliky ich výber nemá žiadny hlbší význam.

Obrázok 4: Vitráž v hlavici kaplnky

V hlavici každej kaplnky sa nachádza okrúhly otvor, kam sa dá vsadiť dekorácia podľa želania. Opäť sa tu opakuje srdce Ježišovo, ale objavujú sa aj presýpacie hodiny, ktoré Marta Herucová (2009) radí jednoducho medzi predmetné a abstraktné motívy sepulkrálií, či plastika cherubína (zrejme vybraná bez vedomosti o tom, že tento symbol sa asociuje s detskými hrobmi).

Ďalším použitým motívom je veniec. Uzavretý veniec symbolizuje večnosť alebo nekonečno, prerušený veniec poukazuje na predčasne ukončený život, ale v rámci nekropoly je tento symbol trochu paradoxne umiestnený na Kaplnke Ježiša Krista.

V hornej časti kaplnky sa nachádza ďalší problematický symbol, a to Božie oko (lat. *Oculus Domini*), respektíve oko Prozreteľnosti (lat. *Oculus providentiae*).

Obrázok 5: Božie oko

Obrázok 6: Dolárová bankovka a štátna pečať USA

Historička Lucia Laudaniu (2022) vysvetľuje, že tento symbol paralelne existoval vo viacerých kultúrach, zdôrazňuje však, že Jezuiti ho neprebrali z egyptskej ikonografie ani zo židovskej kabaly, ale vychádzali priamo z Biblie (pozri Kniha Sirachovcova 23,28).

V kresťanskom (katolíckom) kontexte trojuholník v tomto symbole reprezentuje Svätú trojicu a oko uprostred Božiu vševědúcnosť. V slobodomurárstve sa tento symbol nazýva okom Najvyššieho architekta a jeho variácie v podobe pyramídy s oddeleným vrcholom sa nachádzajú na jednodolárovej bankovke (obr. 6) ako aj na štátnej pečati USA (obr. 6). Je pravdou, že tento symbol sa nachádza na viacerých sakrálnych objektoch aj na Slovensku, napríklad na Modrom

kostolíku v Bratislave alebo na priečelí kostola svätej Margity Antiochijskej v Šali (Laudaniu 2022), problém je však v tom, že slovenskému recipientovi sa vďaka vplyvu americkej popkultúry tento symbol spája skôr s konšpiračnými teóriami ako s katolicizmom.

Kaplnka Ježiša Krista však priťahuje pozornosť aj z iného dôvodu, ktorý mení pohľad na nekropolu ako celok.

Obrázok 7: Tabuľka na prednej strane kaplnky

Obrázok 8: Tabuľka na zadnej strane kaplnky

Na kaplnke je umiestnená tabuľka s nápisom „Pane náš, prosíme Ťa ochraňuj Národ náš aj Duše Predkov našich. R. P. 2006.“ s agramatickým použitím kapitálok a syntaktickou inverziou s cieľom dosiahnuť historizujúci dojem. Na zadnej strane kaplnky je tabuľka s nápisom: „Venovali Daniel Kováčik, Juraj Pagáč a spoločnosť KREART, s. r. o. r. 2006“. Hlbšie skúmanie ukázalo, že predmetom darovania nie je len samotná kaplnka, ale celá skupina skladacích betónových hrobiek tvoriaca nekropolu. Firma Kreart fungovala dva roky (2006–2008)⁶. Výrobcom nekropoly je firma Renstav a obe spoločnosti spája osoba Daniela Kováčika⁷. Kontext vzniku Nekropoly je kľúčový, pretože ako uvidíme, ide o reklamný objekt s kombinovanou funkciou, ktorého zámerom bolo predstaviť koncept modulárnych betónových nadzemných hrobiek. Firma vyrába tri typy takýchto objektov: rodinné urnové hrobky, rodinné urnové kaplnky a kaplnky. Pozrieme sa, čo Renstav o svojich produktoch deklaruje:

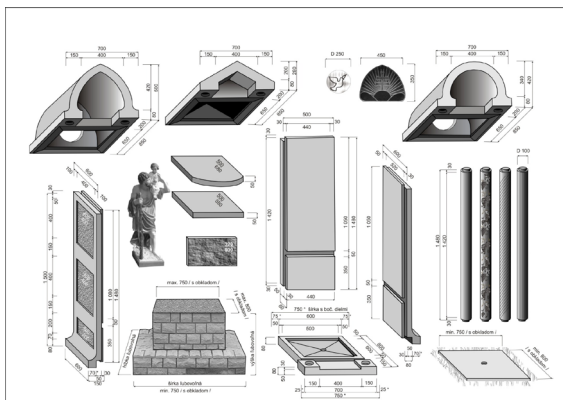
„Je to nové technické riešenie, týkajúce sa principiálne iného spôsobu ukladania urien nad úroveň terénu. Zámerom tohto technického riešenia je estetickým a dôstojným spôsobom vyriešiť nasledovné: - poskytnúť dôstojnejší spôsob uloženia urien s pozostalými, dať urnovej hrobke „ľudský rozmer“, aby objemovo aspoň symbolicky zhmotňovala spomienku na človeka tam uloženého v životnej veľkosti, umožniť uloženie urien manželov do samostatných komôr v urnovej hrobke, alebo uloženie viacerých generácií do jednotlivých komôr jedinej rodinnej hrobky, ako aj využívať rodinnú urnovú hrobku ako stupne rodostromu viacerých generácií rodiny. Urnové mohyly čerpajú aj z historických prvkov a vracajú tak po súčasnosť aj kusisko našej zabudnutej histórie“ [sic]⁸.

6 Dostupné z: <https://finstat.sk/36666289> [cit. 2025-08-24].

7 Dostupné z: <https://renstav-kaplnky.webnode.sk/kontaktujte-nas/> [cit. 2025-08-24].

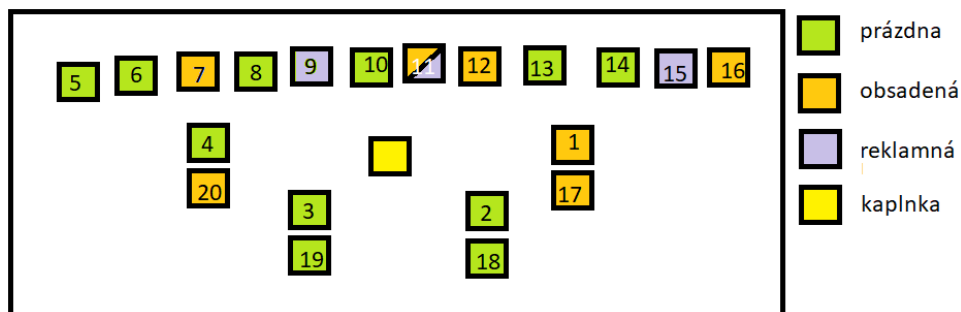
8 Dostupné z: <https://renstav-kaplnky.webnode.sk/sluzby/> [cit. 2025-08-24].

Firma Renstav prišla aj s inovatívnym konceptom tzv. autokaplnky⁹, zatiaľ však existuje iba jedna a nachádza sa vo Zvolene časti Stráže. Ide o kaplnku zasvätenú Sv. Krištofovi, patrónovi pútnikov a cestovateľov. Koncept má nahradiť improvizované (a nelegálne) pomníky popri cestách venované obetiam automobilovým nehôd¹⁰.

Obrázok 9: Skladačka autokaplnky a kaplnky. Zdroj: <https://renstav-kaplnky.webnode.sk/služby/>

Tabuľka na kaplnke však nie je jediným reklamným prvkom nekropoly. Obrázok 10 zobrazuje náčrt pôdorysu nekropoly a funkcie jednotlivých objektov.

Obrázok 10: Pôdorys nekropoly a funkcie jednotlivých objektov

Ako vidíme na obrázku 10, nekropola sa skladá z 20 objektov, používa sa 7 z nich, dve slúžia na reklamné účely a jedna je kombinovaná. V objektoch č. 9 a 15 (obr. 11) sú uložené prázdne urny s presklenou tabuľou, aby bolo vidno ich uloženie a nápis „Guido Vilhelmi Magistri Cancellarii Parisiensis per manus Benedicti presbiteri de Turcz”. Nejde však o žiadne označenie miesta posledného odpočinku skutočnej historickej osobnosti, ale o text s funkciou lorem ipsum, pretože je to reklamná hrobka. Tento text sa opakuje aj na hrobke č. 15, tentokrát je však vytlačený na fólii imitujúcej čierny mramor. Na rovnakej hrobke sa nachádza aj druhé lorem ipsum na

9 Dostupné z: <https://www.topspolocnosti.sk/služby/autokaplnky/sk/> [cit. 2025-08-24].

10 Dostupné z: <https://myzvolen.sme.sk/c/20791031/autokaplnky-mali-byt-aj-na-zapade-a-vychode-dodnes-je-len-jedna.html> [cit. 2025-08-24].

fólii v znení: „Johannis Benedicti Liber domini de Wratislavia decretorum baccalaurei. Et tunc erat predicator in Cascha.“

Obrázok 11: Reklamné hrobky

Najzaujímavejšia je však hrobka č. 11 (obr. 12). Doska, ktorou je uzavretá horná komora, informuje, že sú v nej uložení štyria zosnulí a piate meno bez dátumu úmrtia. Pri druhom mene je v roku úmrtia chyba: 1915–1185 (správne zrejme 1985). Nie je jasné, či tam skutočne sú uložené pozostatky, ale pravdepodobne to tak nie je, pretože hrobka vznikla v roku 2006 a uvedené dátumy úmrtí sú v rozpätí od roku 1977 do roku 1999, čo by znamenalo, že buď boli urny vybrané z pôvodného hrobu, alebo boli po celý čas uložené niekde mimo hrobu. Vo virtuálnej databáze cintorínov je tento hrob vedený ako „Kováčová Rodina“ (správne s malým r) bez ďalších detailov. Spodná komora je uzavretá doskou s logom firmy Kreart, ktoré pripomína grécky chrám, je na nej uvedená adresa firmy, sortiment, telefax, mobil a e-mailový kontakt.

Obrázok 12: Hrobka s kombinovanou funkciou

Na piatich hrobkách, ktoré sú podľa dekoračných predmetov a sviečok skutočne využívané, sa nachádzajú nasledujúce nápisy.

Obrázok 13: Hrobky č. 1, 7 a 12

Náhrobný kameň hrobky č. 1 má jednoduchý epitaf v znení „TU ODPOČÍVA RODINA“. Mesiace v dátumoch narodení a úmrtia sú uvádzané rímskymi číslami a za bodkami chýbajú medzery. Hoci náhrobok patrí dvom ženám a jednému mužovi, iba jedna zo žien má uvedené meno zaslobodna. Na dosku spodnej komory niekto nalepil dekoráciu s nápisom „Lúbim ťa, mami“ v tvare štvorlístka. Náhrobný kameň hrobky č. 7 je minimalistický a chýbajú na ňom akékoľvek údaje o jednotlivých zosnulých. Epitaf „Sic transit gloria mundi...“ znamená „Tak sa pomíne svetská sláva“. Hrobka č. 12 uvádza primárne údaje (meno, priezvisko, presný dátum narodenia a úmrtia) dvoch zosnulých bez epitafu. Na hrobke č. 14 sa nachádzajú primárne údaje v zmysle mien a presných dátumov narodenia a úmrtia ako aj symbol kríža. Na jednej zo siedmich sošiek anjelov je nápis „Spomínam na Teba. Chýbaš mi...“ a na dekoračnom predmete uprostred nápis „S láskou spomíname“ a symbolom kríža. Epitaf na hrobke č. 16 znie „Tu odpočívá“, uvádza krstné meno jedného zosnulého s rokom narodenia a úmrtia bez detailov o dátume a na doske sa nachádza symbol kríža s olivovou ratoľstou, symbolom mieru a Božieho požehnania. Hrobka č. 17 je bez epitafu a uvádza iba primárne údaje, mená štyroch zosnulých a roky narodenia a úmrtia. Podobne ako pri objekte č. 11 predchádzajú roky úmrtia vzniku nekropoly. Mená prvých štyroch zosnulých oddeľuje od piateho mena symbol kytice a meno je uvedená vrátane priezviska (Kubicová), lebo sa líši od toho rodinného (Vorbach). Na hrobke č. 20 sa nachádzajú primárne údaje, meno jedného zosnulého a meno stále žijúcej príbuznej vrátane mena zaslobodna, dátumy obsahujú aj deň a mesiac.

Obrázok 14: Štítok na hrobke

Obrázok 15: Odkaz od Správy cintorínov

Epitaf znie „Spite sladko“ a je ozdobený symbolom kríža s olivovou vetvičkou. Na dekoratívnych predmetoch sú nápisy „S láskou“ a „Spomíname“.

Na niektorých hrobkách sa nachádzajú štítky s informáciou, že sú súčasťou Nekropoly a označením časti a čísla hrobky, ale nie je možné zistiť, podľa akého kľúča tieto označenia vznikli, preto som na orientačné účely priradila objektom označenia ad hoc (obr. 14). Jediným nápisom typu „top-down“ v objekte Nekropoly je tento odkaz od Správy cintorínov na hrobke č. 17 (obr. 15).

6 / LIMITY

Napriek širokému záberu a interdisciplinárnemu prístupu má táto štúdia zjavné limity. Po prvé, skúmaný materiál sa obmedzuje na jedno konkrétne miesto, takže zistenia nie je možné zovšeobecniť. Po druhé, etnologická metóda zahŕňala iba obmedzený počet respondentov, čo nemusí dostatočne reprezentovať širšie spektrum názorov verejnosti. Do budúcnosti by bolo prínosné rozšíriť výskum na viaceré lokality a zahŕňať dlhodobejšie etnologické pozorovania, ktoré by umožnili hlbšie pochopiť dynamiku zmien v semiotickej krajine pietnych priestorov.

7 / ZÁVER

Predložená štúdia sa zameriavala na analýzu semiotickej krajiny cintorínov so špecifickým dôrazom na Nekropolu v Urnovom háji v Banskej Bystrici. Tento prípad predstavuje jedinečnú kombináciu pietneho priestoru a komerčnej propagácie, čo vyvoláva otázky o hraniciach medzi verejným pietnym priestorom a súkromným marketingom. Zvolená metodológia etnograficko-lingvistickej analýzy jazykovej krajiny (ELLA) ukázala, že jazyk, symboly a architektonické prvky v priestore cintorína spoločne vytvárajú komplexnú semiotickú sieť, ktorá odráža socio-kultúrne, historické aj ekonomické faktory.

Ako naznačuje aj Marta Muziolová (2018), cintoríny fungujú ako kolektívne texty komunity, ktoré reflektujú jej hodnoty, zvyky a zmeny v priebehu času. V prípade Nekropoly sa ukázalo, že prítomnosť reklamných a demonštračných objektov narušuje pietny charakter miesta a u niektorých respondentov vyvoláva negatívne reakcie. Zároveň sa ukazuje, že aj pietne priestory podliehajú dynamike komercializácie a urbanizácie, čo je obzvlášť citlivé v kontexte cintorínov s historickým alebo kultúrnym významom. Ako konštatujú Jara Lalková a Laura Gressnerová (2012), význam mnohých symbolov na hrobkách sa postupne stráca a ich významová interpretácia sa mení v závislosti od historického kontextu a čitateľa. V súčasnej dobe je preto potrebné venovať väčšiu pozornosť tomu, ako sa vizuálne a jazykové prvky cintorínov podieľajú na konštruovaní kolektívnej pamiatky a aký vplyv majú na vnímanie pietnych miest v modernom spoločensťve.

SUMMARY In a broader sense, this study explores the semiotic landscape (SL) of cemeteries. It presents an analysis of the semiotic landscape of the Necropolis, which is part of Urnový háj cemetery in Banská Bystrica, Slovakia. This case presents a unique combination of a reverent space and commercial promotion, raising questions about the boundaries between public memorial spaces and private marketing. The chosen methodology, ethnographic linguistic landscape analysis (ELLA), revealed that language, symbols, and architectural elements

in cemetery spaces collectively form a complex semiotic network reflecting sociocultural, historical, and economic factors. As Marta Muzioł (2018) suggests, cemeteries function as collective texts of a community, reflecting its values, customs, and historical changes. In the case of the Necropolis, the presence of advertising and demonstrative objects was found to disrupt the solemn nature of the place and elicit negative reactions from some respondents. Furthermore, memorial spaces are subject to dynamics of commercialisation and urbanisation, which is particularly sensitive in the context of cemeteries with historical or cultural significance. As Jara Lalková and Laura Gressnerová (2012) indicate, the meanings of many symbols on gravestones gradually fade, and their interpretation varies depending on historical context and the reader. In contemporary times, greater attention must be given to how visual and linguistic elements in cemeteries contribute to shaping collective memory and how they influence the perception of memorial sites in modern society. Future research would benefit from expanding the study to multiple locations and incorporating long-term ethnographic observations to gain deeper insights into the evolving dynamics of the semiotic landscape in memorial spaces.

LITERATÚRA

- / Aláč J., 2021, *Tu spočívá kvet, čo zanechal svet*. Miloš Hric.
- / Backhaus P., 2007, *Linguistic Landscapes: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo*. Clevedon.
- / Bachledová M., 2023, Na periférii: Jazykový obraz Banskobystrického krematória. *Od textu k prekladu 17. 2. časť, Linguistic landscape*, red. A. Ďuricová, E. Molnárová, Praha, s. 6–15.
- / Barni M., Bagna C., 2015, The Critical Turn in LL: New Methodologies and New Items in LL. *Linguistic Landscape. An International Journal*, 1(1–2), s. 6–8.
- / Barni M., Bagna C., 2009, A Mapping Technique and the Linguistic Landscape. *Linguistic landscape: Expanding the scenery*, red. E. Shohamy, D. Gorter, London, s. 126–140.
- / Bauko J., 2019, Propriálno-semiotický obraz bilingválnych obcí Slovenska. *Konvergenie a divergenie v propriálnej sfére*, s. 138–148.
- / Ben-Rafael E., 2009, A Sociological Approach to the Study of Linguistic Landscapes. *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery*, red. Shohamy, D. Gorter, London, s. 40–54.
- / Blackwood R. J., Tufi S., 2015, *The Linguistic Landscape of The Mediterranean: French and Italian Coastal Cities*. Basingstoke.
- / Blommaert J., Maly I., 2014, Ethnographic Linguistic Landscape Analysis and Social Change: A Case Study. *Tilburg Papers in Cultural Studies*, (100), Tilburg, s. 1–27.
- / Boborová S., 2023, *Propriálna a apelatívna rovina náhrobných kameňov ako súčasť jazykovej krajiny v bilingválnom jazykovom prostredí (na príklade Levíc)*. Bakalárska práca. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Filozofická fakulta.
- / Dobrík Z., 2023, Jazyková krajina Erlangenu s dôrazom na názvy ulíc a ďalších verejných priestranstiev z diachrónno-synchrónnej perspektívy a v komparácii. *Jazyk, kultúra, komunikácia. Lingua et Vita*, 24, s. 9–17.
- / Gorter D., Marten H. F., Van Mensel L., 2012, *Minority Languages in the Linguistic Landscape*. Basingstoke.
- / Herucová M., 2009, Sepulkrálné námety a motívy 19. storočia. *Historické cintoríny v kontexte*

- kultúrneho dedičstva, ich ochrana rehabilitácia na príklade cintorínov Zvonový vršok v Banskej Štiavnici*, s. 133–142.
- / Hornsby M., Vigers D., 2012, *Minority Semiotic Landscapes: An Ideological Minefield? Minority Languages in the Linguistic Landscape*, red. D. Gorter, H. F. Marten, L. Van Mensel, Basingstoke, s. 57–74.
- / Istók V., Lőrincz G., Tóth S. J., 2021, *Porovnávací základ k jazykovej krajine Komárna: Maďarsko a diachronia. Od textu k prekladu XV (2. časť)*. *Linguistic Landscape*, red. A. Ďuricová, J. Lauková, Praha, s. 33–44.
- / Jaworski A., Thurlow C., 2010, *Semiotic Landscapes: Language, Image, Space*. London – New York.
- / Jesenská P., Krško J., 2023, *Reflection of Social and Political Changes in the Linguistic Landscape: Demonstrated by Examples From Banská Bystrica. Onomastics in Interaction With Other Branches of Science 1: Keynote Lectures*, Krakov, s. 215–235.
- / Jesenská P., 2020, *Úvodné poznámky na margo výskumu jazykovej krajiny Národnej ulice v Banskej Bystrici. Od textu k prekladu XIV, 2. časť* *Linguistic Landscape*, red. A. Ďuricová, Praha, s. 24–28.
- / Jesenská P., 2021, *Skúmanie základnej jednotky jazykovej krajiny. Od textu k prekladu XV. 2. časť: Linguistic Landscapes*, red. A. Ďuricová, J. Lauková, Praha, s. 45–51.
- / Jesenská P., 2022, *Pár poznámok k prezentovaniu žien v jazykovej krajine vybraného areálu. Od textu k prekladu XVI, 2. časť* *Linguistic Landscape*, red. A. Ďuricová, J. Lauková, Praha, s. 24–31.
- / Kelly-Holmes H., 2005, *Advertising As Multilingual Communication*. Basingstoke.
- / Kolník T., 1997, *Byzantské korene štátneho znaku. Vykopaná pravda*, red. L. Ťažký, L. Zrubec a kol.
- / Krško J., 2022, *Logonyms as a Part of The Linguistic Landscape. Onomastica*, LXVI, 66, s. 287–298.
- / Lauková J., 2020, *Kontext textu a obrazu vo vizuálnej semiotike jazykovej krajiny mesta Banská Bystrica. Od textu k prekladu XIV. 2. časť, Linguistic Landscapes*, red. A. Ďuricová, Praha, s. 47–54.
- / Lauková J., 2022, *Špecifiká jazykovej krajiny intraurbánnej lokality mesta Erlangen (Nemecko). Od textu k prekladu 16, 2. časť*, red. A. Ďuricová, E. Molnárová, Praha, s. 32–40.
- / Leeman J., Modan G., 2010, *Selling the City: Language, Ethnicity and Commodified Space. Linguistic Landscape in the City*, red. E. Shohamy, E. Ben-Rafael, M. Barni, Clevedon, s. 182–198.
- / Molnárová E., 2021, *Multimodal Aspects of the Banská Bystrica Linguistic Landscape. AD ALTA*, 11, jún 2021, s. 209–213.
- / Muzioł M., 2018, *The Linguistic Space of Cemeteries as a Reflection of Culture – Research Suggestion. Styles of Communication*, 2, s. 59–76.
- / Pennycook A., Otsuji E., 2015, *Metrolingualism: Language in the city*. New York.
- / Rodenkówna M., 1980, *Nagrobek jako komunikat językowy. Zeszyty Językoznawcze*, s. 22–29.
- / Saagpakk M., Marten H. F., 2019, *The Monolingual Habitus of German Society Challenging the Interests of an Autochthonous Minority Language: Linguistic Landscapes in the Sorbian “Capital” Of Bautzen/Budyšin. Apples – Journal of Applied Language Studies*, 13(3), s. 77–106.
- / Satinská L., 2014, *Jazyková krajina Bratislavy: Dunajská ulica. Polarity, paralely a prieniky jazykovej komunikácie: zborník príspevkov z 8. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii konanej 6.–7. 9. 2012 v Banskej Bystrici*, red. V. Patráš, Banská Bystrica, s. 157–167.

- / Scollon R., Scollon S. W., 2003, *Discourses in Place: Language in the Material World*. London.
- / Shohamy E., Gorter D., 2009, *Linguistic Landscape: Expanding the scenery*. New York – London.
- / Shohamy E., 2015, LL Research as Expanding Language and Language Policy. *Linguistic Landscape*, 1(1–2), s. 152–171.
- / Štefaňáková J., 2020, K rodovo vyváženému jazyku a jeho uplatňovaní v súčasnej jazykovej krajine (na príklade oznamov s aktuálnymi hygienickými opatreniami v súvislosti s pandémiou koronavírusu v Banskej Bystrici a Mníchove). *Od textu k prekladu XIV, 2. časť*, red. A. Ďuricová, Praha, s. 67–85.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- / Gásparová-Illéšová, G., 2012, Výtvarná symbolika v sepulkárnych objektoch. *Nekropolná architektúra: Metodika výskumu, hodnotenie a zásady prezentácie kultúrno-historických hodnôt nekropolnej architektúry*, Bratislava. Dostupné z: https://www.fad.stuba.sk/sk/ustavy/ustav-dejin-a-teorie-architektury-a-obnovy-pamiatok/udtaopvyskumvysledky/metodika-vyskumu-hodnotenie-a-zasady-prezentacie-kulturno-historických-hodnot-nekropolnej-architektury-v-banskej-stiavnici-a-historicke-cintoriny-v-kontexte-kulturneho-ded.html?page_id=2297 [cit. 2024-09-09].
- / GISPLAN, Cintoríny a hrobové miesta. Dostupné z: <https://mapy.banskabystrica.sk/mapa/pasport-hrbitovu> [cit. 2024-01-12].
- / Kreat s. r. o., Finstat – databáza firiem. Dostupné z: <https://finstat.sk/36666289> [cit. 2024-03-12].
- / Krematórium a cintorínske služby. ZARES Banská Bystrica. Dostupné z: <https://zaaresbb.sk/krematorium-a-cintorinske-sluzby> [cit. 2024-03-14].
- / Kremnické vrchy, Turistický atlas. Dostupné z: <https://kremnicke-vrchy.oma.sk/turistic-ky-atlas> [cit. 2024-03-14].
- / Lalková J., Gressnerová L., 2012, Kultúrno-historické a prírodné hodnoty Banskoštiavnických cintorínov, ako súčasť svetového, kultúrneho a prírodného dedičstva. *Nekropolná architektúra: Metodika výskumu, hodnotenie a zásady prezentácie kultúrno-historických hodnôt nekropolnej architektúry*. Bratislava. Dostupné z: https://www.fad.stuba.sk/sk/ustavy/ustav-dejin-a-teorie-architektury-a-obnovy-pamiatok/udtaopvyskumvysledky/metodika-vyskumu-hodnotenie-a-zasady-prezentacie-kulturno-historických-hodnot-nekropolnej-architektury-v-banskej-stiavnici-a-historicke-cintoriny-v-kontexte-kulturneho-ded.html?page_id=2297 [cit. 2024-12-01].
- / Laudoniu L., 2022, Ikonografia Božieho oka. *Christianitas*. Dostupné z: <https://christianitas.sk/ikonografia-bozieho-oka/> [cit. 2025-01-12].
- / Necropolis. *Encyclopaedia Britannica*. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/necropolis-archaeology> [cit. 2024-03-14].
- / Renstav. Dostupné z: <https://renstav-kaplanky.webnode.sk/> [cit. 2024-02-11].
- / *Slovník súčasného slovenského jazyka*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied. Dostupné z <https://slovník.juls.savba.sk/> [cit. 2025-27-10].
- / Sv. Mária Margita Alacoque, Životopisy svätých. Dostupné z: <https://www.zivotopisysvatech.sk/margita-alacoque/> [cit. 2024-03-14].
- / Šteiner P., 2023, Pamiatkam na nacistické perzekúcie pri Kremničke hrozí nedôstojný zánik, 17. 12. 2023, *Historická revue*. Bratislava. Dostupné z: <https://historickarevue.sme.sk/c/23257839/pamiatkam-na-nacisticke-perzekucie-pri-kremnicke-hrozi-nedostojny-zanik.html> [cit. 2024-08-09].
- / Virtuálne cintoríny. Dostupné z: <https://www.cintoriny.sk/> [cit. 2024-10-11].